

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLERİNİN ÖZ-YETERLİKLERİ, TÜKENMİŞLİKLERİ VE İŞ DOYUMLARININ İNCELENMESİ

(Aydın İli Örneği)

Murat ÖZŞAKER

Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

Özet: Bu araştırma Aydın İlinde görev yapmakta olan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin öğretmen öz yeterlik, tükenmişlik ve iş doyum düzeylerini belirleyip, çeşitli değişkenler açısından iş doyum üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında Moran ve Woolfolk-Hoy (2001) tarafından geliştirilen Öğretmen Ölçeği (Teacher Sense of Efficacy), Maslach ve Jackson [1981] tarafından geliştirilen Maslach Tükenmişlik Ölçeği, Weiss, David, England ve Lofguist (1967) tarafından geliştirilen Minnesota İş Doyum Ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmaya devlet ve özel ilköğretim okullarında görev yapan 80 Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni gönüllü olarak katılmışlardır. Verilerin analizinde araştırmanın amaçları doğrultusunda yüzdelik dökümler, aritmetik ortalamalar, Mann-Whitney Testi, Non parametrik korelasyon ve Linear Regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin İş doyum düzeyleri ile Tükenmişlik puanları arasında negatif yönde ($p<0.001$), Öz yeterlilik puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken ($p<0.001$); Tükenmişlik, öz yeterlilik, yaş ve Hizmet içi eğitimin iş doyumunu üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öz yeterlik, Tükenmişlik, İş Doyum, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni

THE STUDY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TEACHERS' SELF-EFFICACY, BURNOUT AND JOB SATISFACTION

(Province Aydın)

Özet: The present research aims at determination and evaluation professional self sufficiency, burnout and Job Satisfaction levels of physical education and sports teachers who worked in Aydın Province and at investigating them in terms of some variables. For data collection, Teacher's Sense of Efficacy Scale-developed by Moran and Woolfolk-Hoy (2001) and Turkish validity and reliability studies conducted by Çapa, Çakıroğlu and Sarıkaya (2005), . Maslach Burnout Inventory developed by Maslach and Jackson (1981), Minnesota Job Satisfaction Scale (MJSS) developed by Weiss, David, England ve Lofguist (1967) was used. 80 volunteer Physical Education and Sports Teachers who worked at state schools and private schools participated in the study. For the data analysis; percentages, arithmetic means, Mann-Whitney Test, non-parametric correlations and Linear Regression analysis

were used. As the result of the research, there was a statistically significant correlation between Job Satisfaction and Burnout as negative($p<0.001$), and also Job Satisfaction and Self Efficacy as pozitive($p<0.001$). There was also found that Burnout, self efficacy, age and service education were a statistically significant influenced on job satisfaction.

Keywords: Self Efficacy, Burnout, Job Satisfaction, Physical Education And Sports Teachers

GİRİŞ

Son zamanlarda öğretmenler üzerinde yapılan araştırmalarda, iş doyum, öz yeterlik ve tükenmişlik kavramlarının arttığı görülmektedir. Günümüzde eğitim sisteminin en önemli yapı taşlarından biri olan öğretmenlerin (Saracaloğlu, 2000), çalışma alanlarının öğretimsel faaliyetlerin dışında, ders programları, öğrenciler, veliler, okul topluluğu ve alanı ile ilgili pek çok görev üstlenmek zorunda kaldığı bilinmektedir(Pillay, Goddard ve Wilss, 2005). Eğitim politikalarındaki yapılan değişiklikler, ekonomik zorluklar, iş yükü, veli ve öğrencilerin ilgisizliği, okul idarecileri ile yaşanan sorunlardan dolayı öğretmenler işlerinde kendilerini yetersiz hissetmekte, doyumsuzluk ve tükenmişlik yaşamaktadırlar(Telef 2011).

İş doyum, kişilerin başarılı, mutlu ve üretken olabilmelerinin en önemli gerekliliği(Çam et al. 2005) ve işin bireye sağladıklarının algılanmasıyla oluşan hoşnutluk duygusudur(Özgen et al. 2002). Bir çalışanın yaptığı işin ve elde ettiklerinin gereksinimleri ile ve kişisel değerler yargılarıyla örtüşüğünü veya örtüşmesine olanak sağladığını fark etmesi sonucu yaşadığı bir duygu olduğunu ifade edilen (Barutçugil 2004, Vural, 2004) iş doyumunu, birçok meslek için önemli olduğu kadar öğretmenlik mesleği için de oldukça dikkate değer bir konudur.

Öz yeterlik, kişinin kendine ait güven ve üretkenliği(Knaus,1998), bir işi başarıyla yapmak

için gerekli becerilere sahip olduğu konusundaki inancı(Kurbanoglu, 2004) ve olası durumlarla başa çıkabilmek için gerekli olan eylemleri ne kadar iyi yapabileceklerine ilişkin yargısıdır(Bandura, 1982). Öz yeterlik inancı, bireylerin başarı düzeylerini(Pajares, 2002), düşünce biçimlerini ve duygusal tepkilerini pozitif bir şekilde etkilerken, öz yeterliği yüksek insanların zor işlerde ve olaylarda rahatlık duygusu içinde daha güvenli ve güçlü hareket ettikleri görülmektedir(Kesgin, 2006). Öğretmen öz yeterliği inancı ise, öğretmenlerin öğretme işini başarılı bir şekilde yerine getirebilmeleri için gerekli davranışları gösterebilecekleri konusundaki inanışları; öğrencilerin performanslarını etkileme kapasitelerine olan inançları olarak ifade edilmektedir(Saracaloğlu, Aslantürk ve Çengel, 2006).

Tükenmişlik, insanların kendilerini çaresiz, kapana kısılmış, bitmiş hissetmelerine neden olan(Levinson, 1996) ve aynı zamanda çevre ve kişilik özellikleri arasındaki etkileşimi içeren kronik strese bir tepki(Dale ve Weinberg, 1990) olarak tanımlanmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin diğer mesleklere göre daha fazla stres yaşadıkları(Hodge and et al.,1994) ve insanların hayat sürelerini kısaltma ihtimali olan, aynı zamanda günlük hayat problemleri ile etkili şekilde başa çıkmayı zorlaştıran mesleklerden biri olduğu bilinmektedir(Baltaş and Baltaş, 2002).

Öğretmenlerin üzerine yüklenen görev ve sorumlulukları başarılı bir şekilde yerine getirebilme-

lerinin koşulu, mesleklerinden aldıkları tatminle ilişkilidir. İşinden doyum sağlayan öğretmenlerin psikolojik sağlıklarının da yükseleceği düşünülmektedir. Eğer psikolojik durumları iyi ise bu işlerine de yansiyacak ve işlerini isteyerek en verimli şekilde yapmaları söz konusu olacaktır. Yapılan birçok araştırmalar (Friday and Friday 2003, Goris 2006) kişinin işinde mutlu ve huzurlu olmasının (iş doyumunun) örgüt performansı ve verimliliğine olan etkisinin pozitif düzeyde olduğunu ortaya koymuştur.

İş doyumunu ve öz yeterlik, öğretmenin profesyonelliğini sürdürmede önemli değişkenler arasında yer almaktadır (Pillay, Goddard ve Wilss, 2005). Öz-yeterliği yüksek olan öğretmenlerin, güçlü bir iş doyumuna sahip olduğu belirtilmektedir (Caprara, Barbaranelli, Steca ve Malone, 2006), Kişinin işe gelme isteksizliği, işinden doyum alamaması, performans düşüklüğü gibi pek çok nedenin çalışma yaşamındaki doyum eksikliğinden kaynaklandığı bilinmektedir. Bu bağlamda, bireyin yaşam kalitesi ve çalışma yaşamı kalitesinin yükseltilmesi önem arz etmektedir (Keser, 2005). Azar, Vasudeva ve Abdollahi (2006)'da yaptığı araştırmada, öz-yeterlik ile yaşam doyumunu arasındaki olumlu bir ilişki bulunurken, öz-yeterliği yüksek kişilerin stresli durumlar karşısında daha etkin başa çıkma stratejilerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Diğer yandan öğretmenlerin iş doyumunu ve mesleki tükenmişlik düzeyleri, yaşam doyumlarını olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilerken (Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005), ekonomik durum, mesleki statü, çevre koşulları ve beklentiler gibi faktörler de onların yaşam doyumlarını etkileyen diğer değişkenler olarak ifade edilmektedir.

Özellikle beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin karşılaştıkları zorlukların, yaşadıkları sıkıntıların ve olumsuz koşulların iş doyumlarını, öz yeterliklerini ve tükenmişlik düzeylerini etkilediği görülmektedir.

Bu nedenle araştırmada, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin sosyo demografik özellikleri ile birlikte bazı değişkenler açısından iş doyum, öz yeterlik ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmeye çalışılmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin öz-yeterlikleri, iş doyumları ve tükenmişlikleri okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- 2- Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin öz-yeterlikleri, iş doyumları ve tükenmişlikleri cinsiyetleri bakımından anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmakta mıdır?
- 3- Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin öz-yeterlikleri, iş doyumları ve tükenmişlikleri hizmet içi eğitime göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
- 4- Yönetim Görevi açısından Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerin Öz yeterlilik, Tükenmişlik ve iş doyum durumlarına ilişkin anlamlı bir fark var mıdır?
- 5- Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerin Öz yeterlilik, Tükenmişlik ve iş doyumları arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?
- 6- Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin yaş, hizmet içi eğitim, öz yeterlik ve tükenmişlik değişkenlerinin iş doyumunu üzerinde etkisi bulunmakta mıdır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın evrenini, Aydın Milli Eğitim il müdürlüğüne bağlı devlet ve özel okullarda görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenleri oluştururken, örneklem ise evrenden araştırma için tesadüfi (random) olarak alınan 80 beden eğitimi ve spor öğretmeninden gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturulmuştur. Araştırmaya katılmak isteyen öğretmenlere anket formları dağıtılmış ve soru formları üzerinde anlaşılmayan nokta olup olmadığı sorularak, istenildiğinde açıklamalara yer verilmiştir. Formların doldurulmasında süre sınırlaması yapılmamıştır. Araştırma öncesinde Milli Eğitim Bakanlığı ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden resmi izin alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Tarama (survey) metodu içerisinde, evreni genellemeye yönelik yapılan araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi seçilmiş, sosyo-demografik veri toplama formu ile birlikte beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretmen yetkinlik beklenti (öz yeterlik) düzeylerini belirlemek amacıyla, Moran ve Woolfolk-Hoy(2001) tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından gerçekleştirilen öğretmen ölçeği (Teacher Sense of Efficacy), tükenmişlik düzeylerini belirlemek amacıyla, Maslach ve Jackson [1981] tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Girgin (1995) ile Sucuoğlu ve Kuloğlu (1996) tarafından yapılan maslach tükenmişlik ölçeği ve iş doyum düzeylerini belirlemek amacıyla, Weiss, David, England and Lofquist (1967) tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Baycan (1985)

tarafından gerçekleştirilen Minnesota İş Doyum Ölçeği kullanılmıştır.

Sosyo-demografik veri toplama formu: Kişinin kendisinin doldurduğu bu formda, 7 ayrı [cinsiyet, medeni durum, yaş, çalıştığı kurum, mesleki kıdem, haftalık ders saati yükü, spor tesisi olanakları] değişkene ait soru yer almaktadır. Seçilmiş olan demografik değişkenlerin bir kısmı, daha önce bazı meslek gruplarına ve öğretmenlere uygulanmış araştırmalarda kullanılan değişkenlerden seçilmiş, bu değişkenlerin Beden eğitimi öğretmenleri üzerindeki etkilerinin de tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bir kısmı da anket hazırlanmadan önce, rastgele seçilen Beden eğitimi öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonucu, öğretmenlerin sorun olarak ifade ettikleri ortak konu ve davranışlara yönelik seçilmiştir.

Öğretmen Öz Yeterlik Ölçeği: Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy (2001) tarafından geliştirilen "Öğretmen Öz yeterlik Ölçeği"nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin 24 maddeden oluşan deneme formu 628 öğretmen adayı üzerinde uygulanmış ve faktör analizi yapılmıştır. Ölçme aracı 9'lu ölçektir. Maddeler; 1-hiçbirşey, 3-çok az, 5-biraz yeterli, 7-oldukça yeterli, 9-çok yeterli olarak değerlendirilmektedir. Öğretmen İnanç Ölçeği'nin her biri 8 maddeden oluşan üç alt boyutu vardır. Bunlar; *Öğrenci Katılımını Sağlama (Öğrenci Katılımı) Öğretim Stratejilerinde Yeterlilik (Öğretim Stratejileri)* ve *Sınıf Yönetiminde Yeterlilik (Sınıf Yönetimi)* boyutudur. Ölçeğin Türk öğretmen adayları için iç tutarlılık alfa güvenilirlik katsayıları *Öğrenci Katılımı* için .82, *Yönetim Stratejileri* için .86 ve *Sınıf Yönetimi* için .84 olarak bulunmuştur. Tüm ölçeğin güvenilirlik katsayısı .93 'tür ve hepsi

de .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ayrıca doğrulayıcı faktör analizi yapılan Öğretmen Öz yeterlik İnancı Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu saptanmıştır. Eldeki araştırmada ise bu değerler sırasıyla; *Öğrenci Katılımı* için .71, *Öğretim Stratejileri* için .81, Sınıf Yönetimi için .79 ve Öz yeterlik toplam puan için .89 olarak hesaplanmıştır.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ): Maslach ve Jackson [1981] tarafından geliştirilen bir ölçektir. MTÖ toplam 22 maddeden oluşmakta ve tükenmişliği, Duygusal Tükenme (DT), Duyarsızlaşma (D) ve Kişisel Başarı (KB) olmak üzere üç boyutta değerlendirmektedir. Çalışmada kısaltmalar (MTÖ, DT, D, KB) literatürde genel olarak tercih edilen şekli ile uygun görülüp aynı şekilde kullanılmıştır. Duygusal tükenme boyutunda 9 madde, duyarsızlaşma boyutunda 5 madde ve kişisel başarı boyutunda da 8 madde yer almaktadır. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma ile ilgili ifadeler olumsuz, kişisel başarı ile ilgili olanlar olumlu ifadelerdir. Ölçeğin özgün biçimindeki 7 basamaklı yanıt seçeneklerinin uygun olmadığı belirlenerek, uyarılama çalışmasında basamak sayısı 5'e indirilmiştir. MTÖ'nin alt ölçeklerinin değerlendirilmesi ayrı ayrı yapılmaktadır. DT - D ve KB alt ölçek puanları, 5 li likert tipi olarak hazırlanan anket sorularında, her bir madde için; 'hiçbir zaman' -0-, 'çok nadir' -1-, 'bazen' -2-, 'çoğu zaman' -3-, 'her zaman' -4- olacak şekilde değerlendirilmektedir. Ancak KB alt ölçeğinin olumlu sorulardan oluşması ve ters puanlama yapılmadığı için, kişisel başarı olarak ifade edilmekte, alınan puan yükseldikçe tükenmişliğin azaldığı kabul edilmektedir. Ölçeğin öğretmen örnekleminde geçerlik ve güvenilirlik çalışması ilk kez Girgin (1995) ile Sucuoğlu ve Kuloğlu (1996) tarafından yapılmıştır. Girgin yaptığı çalışmada MTÖ'nin

güvenirliliğini belirlemek amacıyla, test-tekrar test yöntemi ve iç tutarlık katsayısının hesaplanması yöntemlerini kullanmıştır. Yapılan test tekrar test yöntemi ile DT, D ve KB alt ölçekleri için elde edilen güvenilirlik katsayıları sırası ile 0.86, 0.68 ve 0.83 bulunmuştur. Yapılan araştırmada ise; ölçek deneklere tek tek uygulanmış, ölçeğin tükenmişlik konusuyla ilişkili olduğu belirtilmeyerek bunun yerine, işe ilişkin tutumlarının ölçüldüğü bir araştırma olduğu söylenerek, ankete verilen cevapların güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada Cronbach-Alpha katsayıları duygusal tükenme 0.81, duyarsızlaşma 0.67, kişisel başarı 0.79 ve Tükenmişlik toplam puan ise .82 olarak bulunmuştur.

Minnesota İş Doyum Ölçeği: İş doyumunu düzeyini ölçmek için Weiss, David, England and Lofguist (1967) tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Baycan (1985) tarafından gerçekleştirilen Minnesota İş Doyum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 20 sorudan oluşmaktadır. Her bir soru içinde kişinin işinden duyduğu hoşnutluk derecesini tanımlayan beş seçenek vardır. Bu seçenekler, Hiç hoşnut değilim, Hoşnut değilim, Kararsızım, Hoşnudum ve Çok hoşnudum şeklindedir. Bu seçeneklerin değerlendirilmesinde, sırasıyla 1, 2, 3, 4 ve 5 puan verilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan 20 olup, orta noktaya düşen 60 ise nötr doyumunu ifade etmektedir. Puanların 20'ye yaklaşması doyum düzeyinin düştüğünü, 100'e yaklaşması ise yükseldiğini göstermektedir. Ölçme aracının Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .90'dır. Yurtdışında yapılan araştırmalarda ise, .82 ile .92 arasında değiştiği bulunmuştur (Erdwins et.al. 2001). Bu araştırmada ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin analizi: İstatistiksel olarak verilerin analizinde araştırmanın amaçları doğrultusunda yüzdeler, dökümler, aritmetik ortalamalar, Mann-Whitney Testi, Non parametrik korelasyon ve Linear Regresyon analizi yapılmıştır. Anlamlılık değeri $p < 0.05$ ve $p < 0.01$ olarak alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Sosyo Demografik Yüzdeler Dağılımları

	Sosyo Demografik	n	%
Okul Türü	Devlet (Dev)	72	84,7
	Özel (Öz)	13	15,3
Cinsiyet	Kadın (K)	28	32,9
	Erkek (E)	57	67,1
Sosyo ekonomi	Alt	11	12,9
	Orta	72	84,7
	Üst	2	2,4
Medeni durum	Evli	74	87,1
	Bekar	7	8,2
	Boşanmış	4	4,7
Eşi Çalışıyor mu?	Evet	57	67,1
	Hayır	28	32,9

Hizmet içi eğitim	Evet	75	88,2
	Hayır	10	11,8
Mesleki yayın izleme	Evet	35	41,2
	Kısmen	49	57,6
Yönetim görevi	Hayır	1	1,2
	Evet	10	11,8
	Hayır	75	88,2

Tablo 1’de görüldüğü gibi Sosyo Demografik açılarından Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin %84,7’si devlet okulunda, % 15,3’ünün de özel okulda görev yaptığı; % 32,9’unun bayan, % 67,1’inin ise erkek olduğu; %12,9’unun alt gelir grubuna, %84,7’sinin orta, % 2,4’ünün ise üst gelir grubuna sahip olduğu; %87,1’inin evli, %8,2’sinin bekar, % 4,7’sinin ise boşanmış olduğu; %67,1’inin eşinin çalıştığı, %32,9’unun ise eşinin çalışmadığı; % 88,2’sinin hizmet içi eğitim aldığı, %11,8’inin ise hizmet içi eğitim almadığı; hizmet içi eğitim aldığı 41,2’sinin mesleki yayın izlediği, %57,6 mesleki yayınları kısmen izlediği, % 1,2 ise mesleki yayın hiç takip etmediği; %11,8’inin yönetim görevinin olduğu, % 88,2’sinin ise yönetim görevinin olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 2: Devlet ve Özel Okul Açısından Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Öz Yeterlilik, Tükenmişlik Ve İş Doyum Durumlarına İlişkin Mann-Whitney Testi

	Okul Türü	n	Ort.	SS	U	Z	P
Öğrenci Katılımı	Devlet (Dev)	72	54,61	6,634	404,500	-,780	,435
	Özel (Öz)	13	56,15	4,930			
Öğretim Stratejileri	Dev	72	58,36	7,059	453,500	-,178	,859
	Öz	13	58,15	6,804			
Sınıf Yönetimi	Dev	72	59,75	6,738	451,000	-,209	,835
	Öz	13	59,69	7,295			
Öz Yeterlik Toplam	Dev	72	172,72	17,952	451,000	-,208	,835
	Öz	13	174,00	16,872			
Duygusal Tükenme	Dev	72	17,70	5,455	381,000	-1,065	,287
	Öz	13	15,84	4,469			

Duyarsızlaşma	Dev	72	13,52	4,344	315,500	-1,872	,061
	Öz	13	11,15	2,075			
Kişisel Başarı Azalma	Dev	72	29,72	4,853	466,000	-,025	,980
	Öz	13	29,38	6,062			
Tükenmişlik Toplam	Dev	72	60,95	10,451	382,000	-1,052	,293
	Öz	13	56,38	10,145			
İş Doyum	Dev	72	80,36	11,095	253,500	-2,623	,009**
	Öz	13	89,15	9,290			

**p<001

Devlet ve Özel okullarda görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öz yeterlik, tükenmişlik ve iş doyum durumlarına ilişkin Mann-Whitney Testi Tablo 2' de görülmektedir. Devlet ve özel okullarda görev yapma açısından beden eğitimi ve spor öğretmenlerin öz yeterlilik

ve tükenmişlik alt boyutları dahil olmak üzere anlamlı bir farklılığa rastlanılmazken, sadece iş doyumları açısından özel okullarda görev yapan öğretmenlerin lehine anlamlı farklılık bulunmuştur (U=253,500; p<0.01).

Tablo 3: Cinsiyet Açısından Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerin Öz Yeterlilik, Tükenmişlik Ve İş Doyum Durumlarına İlişkin Mann-Whitney Testi

	Cinsiyet	n	Ort.	SS	U	Z	P
Öğrenci katılımı	Kadın (K)	28	55,00	6,655	792,500	-,052	,959
	Erkek (E)	57	54,77	6,333			
Öğretim stratejileri	K	28	55,57	6,332	534,000	-2,481	,013*
	E	57	59,68	6,936			
Sınıf yönetimi	K	28	58,64	7,283	698,500	-,935	,350
	E	57	60,28	6,518			
Öz yeterlik toplam	K	28	169,21	17,531	668,500	-1,212	,225
	E	57	174,73	17,649			
Duygusal tükenme	K	28	18,89	5,769	612,000	-1,743	,081
	E	57	16,70	5,003			
Duyarsızlaşma	K	28	13,50	5,196	782,500	-,146	,884
	E	57	13,00	3,585			
Kişisel başarı azalma	K	28	29,46	5,594	787,000	-,103	,918
	E	57	29,77	4,758			
Tükenmişlik toplam	K	28	61,85	13,399	696,000	-,956	,339
	E	57	59,47	8,728			
İş doyum	K	28	81,25	10,326	753,000	-,421	,673
	E	57	81,92	11,756			

*p<0.05

Tablo 3’ de görüldüğü gibi cinsiyet açısından beden eğitimi ve spor öğretmenlerin sadece öz yeterlik alt boyutlarından öğretim stratejileri alt boyutunda erkek öğretmenlerin lehine anlamlı

farklılık bulunurken, tükenmişlik ve iş doyum durumlarına ilişkin puanlarında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır($p>0.05$).

Tablo 4: Hizmet İçi Eğitim açısından Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerin Öz yeterlik, Tükenmişlik ve İş doyum durumlarına ilişkin Mann-Whitney Testi Sonuçları

	Hizmet İçi Eğitim	n	Ort.	SS	U	Z	P																																																																																												
Öğrenci katılımı	Evet (E)	75	54,96	6,537	343,00	-,439	,661																																																																																												
	Hayır (H)	10	54,00	5,497				Öğretim stratejileri	E	75	58,66	6,844	306,50	-,939	,348	H	10	55,80	7,857	Sınıf yönetimi	E	75	59,81	6,898	347,50	-,377	,706	H	10	59,20	6,124	Öz yeterlilik toplam	E	75	173,44	17,826	326,00	-,669	,503	H	10	169,00	17,081	Duygusal tükenme	E	75	17,32	5,347	337,00	-,519	,603	H	10	18,20	5,452	Duyarsızlaşma	E	75	13,41	4,169	223,50	-2,077	,038*	H	10	11,30	3,772	Kişisel başarı azalma	E	75	29,73	5,256	283,50	-1,254	,210	H	10	29,20	2,740	Tükenmişlik toplam	E	75	60,46	10,717	295,50	-1,087	,277	H	10	58,70	8,769	İş doyum	E	75	82,60	11,210	206,50	-2,302	,021*
Öğretim stratejileri	E	75	58,66	6,844	306,50	-,939	,348																																																																																												
	H	10	55,80	7,857				Sınıf yönetimi	E	75	59,81	6,898	347,50	-,377	,706	H	10	59,20	6,124	Öz yeterlilik toplam	E	75	173,44	17,826	326,00	-,669	,503	H	10	169,00	17,081	Duygusal tükenme	E	75	17,32	5,347	337,00	-,519	,603	H	10	18,20	5,452	Duyarsızlaşma	E	75	13,41	4,169	223,50	-2,077	,038*	H	10	11,30	3,772	Kişisel başarı azalma	E	75	29,73	5,256	283,50	-1,254	,210	H	10	29,20	2,740	Tükenmişlik toplam	E	75	60,46	10,717	295,50	-1,087	,277	H	10	58,70	8,769	İş doyum	E	75	82,60	11,210	206,50	-2,302	,021*	H	10	75,00	9,533								
Sınıf yönetimi	E	75	59,81	6,898	347,50	-,377	,706																																																																																												
	H	10	59,20	6,124				Öz yeterlilik toplam	E	75	173,44	17,826	326,00	-,669	,503	H	10	169,00	17,081	Duygusal tükenme	E	75	17,32	5,347	337,00	-,519	,603	H	10	18,20	5,452	Duyarsızlaşma	E	75	13,41	4,169	223,50	-2,077	,038*	H	10	11,30	3,772	Kişisel başarı azalma	E	75	29,73	5,256	283,50	-1,254	,210	H	10	29,20	2,740	Tükenmişlik toplam	E	75	60,46	10,717	295,50	-1,087	,277	H	10	58,70	8,769	İş doyum	E	75	82,60	11,210	206,50	-2,302	,021*	H	10	75,00	9,533																				
Öz yeterlilik toplam	E	75	173,44	17,826	326,00	-,669	,503																																																																																												
	H	10	169,00	17,081				Duygusal tükenme	E	75	17,32	5,347	337,00	-,519	,603	H	10	18,20	5,452	Duyarsızlaşma	E	75	13,41	4,169	223,50	-2,077	,038*	H	10	11,30	3,772	Kişisel başarı azalma	E	75	29,73	5,256	283,50	-1,254	,210	H	10	29,20	2,740	Tükenmişlik toplam	E	75	60,46	10,717	295,50	-1,087	,277	H	10	58,70	8,769	İş doyum	E	75	82,60	11,210	206,50	-2,302	,021*	H	10	75,00	9,533																																
Duygusal tükenme	E	75	17,32	5,347	337,00	-,519	,603																																																																																												
	H	10	18,20	5,452				Duyarsızlaşma	E	75	13,41	4,169	223,50	-2,077	,038*	H	10	11,30	3,772	Kişisel başarı azalma	E	75	29,73	5,256	283,50	-1,254	,210	H	10	29,20	2,740	Tükenmişlik toplam	E	75	60,46	10,717	295,50	-1,087	,277	H	10	58,70	8,769	İş doyum	E	75	82,60	11,210	206,50	-2,302	,021*	H	10	75,00	9,533																																												
Duyarsızlaşma	E	75	13,41	4,169	223,50	-2,077	,038*																																																																																												
	H	10	11,30	3,772				Kişisel başarı azalma	E	75	29,73	5,256	283,50	-1,254	,210	H	10	29,20	2,740	Tükenmişlik toplam	E	75	60,46	10,717	295,50	-1,087	,277	H	10	58,70	8,769	İş doyum	E	75	82,60	11,210	206,50	-2,302	,021*	H	10	75,00	9,533																																																								
Kişisel başarı azalma	E	75	29,73	5,256	283,50	-1,254	,210																																																																																												
	H	10	29,20	2,740				Tükenmişlik toplam	E	75	60,46	10,717	295,50	-1,087	,277	H	10	58,70	8,769	İş doyum	E	75	82,60	11,210	206,50	-2,302	,021*	H	10	75,00	9,533																																																																				
Tükenmişlik toplam	E	75	60,46	10,717	295,50	-1,087	,277																																																																																												
	H	10	58,70	8,769				İş doyum	E	75	82,60	11,210	206,50	-2,302	,021*	H	10	75,00	9,533																																																																																
İş doyum	E	75	82,60	11,210	206,50	-2,302	,021*																																																																																												
	H	10	75,00	9,533																																																																																															

* $p<0.05$

Hizmet içi eğitim alan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin hizmet içi eğitimi almayanlara göre daha yüksek görülürken, anlamlı bir farklılık bulunmuştur($U=206,500$; $p<0.05$). Bununla birlikte tükenmişlik düzeyinde sadece duyarsızlaşma alt boyutunda hizmet

içi eğitim alan öğretmenlerin lehine anlamlı farklılığa rastlanılmıştır($U=206,500$; $P<0.05$). Diğer yandan öz yeterlilik ve tükenmişlik alt boyutlarından duygusal tükenme, kişisel başarı azalma ve tükenmişlik toplam puanlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır($p>0.05$)(Tablo 4).

Tablo 5: Yönetim Görevi açısından Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerin Öz yeterlilik, Tükenmişlik ve İş doyum durumlarına ilişkin Mann-Whitney Testi Sonuçları

Yönetim görevi		n	Ort.	SS	U	Z	P
Öğrenci Katılımı	Evet (E)	10	59,00	6,548	227,50	-2,024	,043*
	Hayır (H)	75	54,29	6,218			
Öğretim Stratejileri	E	10	62,60	8,643	247,00	-1,755	,079
	H	75	57,76	6,592			
Sınıf Yönetimi	E	10	62,00	9,043	280,50	-1,295	,195
	H	75	59,44	6,439			
Öz yeterlik Toplam	E	10	183,60	23,528	240,00	-1,843	,065
	H	75	171,49	16,456			
Duygusal Tükenme	E	10	17,30	5,056	375,00	,000	1,000
	H	75	17,44	5,403			
Duyarsızlaşma	E	10	14,90	3,071	213,00	-2,221	,026*
	H	75	12,93	4,246			
Kişisel Başarı Azalma	E	10	31,70	4,498	285,50	-1,226	,220
	H	75	29,40	5,048			
Tükenmişlik Toplam	E	10	63,90	6,226	230,00	-1,982	,047*
	H	75	59,77	10,856			
İş Doyum	E	10	86,90	9,036	259,50	-1,578	,115
	H	75	81,01	11,382			

* $p < 0.05$

Tablo 5 incelendiğinde, yönetimde görev alan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin lehine öz yeterlik alt boyutlarından öğrenci katılımı alt boyutunda ($u=227,500$; $p < 0.05$), tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşma alt boyutunda ($u=213,000$; $p < 0.05$) ve tükenmişlik toplam puanda ($u=230,000$; $p < 0.05$) anlamlı farklılık bulunurken; öz yeterliğin

öğretim stratejileri, sınıf yönetimi ve öz yeterlik toplam puanlarında; tükenmişliğin duygusal tükenme ve kişisel başarı azalma alt boyutlarında ve iş doyum düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 6. Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenlerin Öz Yeterlik, Tükenmişlik Ve İş Doyum Durumlarına İlişkin Korelasyon Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.Yaş											
2.Mesleki Kıdem	,901**										
3.Haftalık DersYükü	-,315**	-,279**									
4.Öğrenci Katılımı	,040	,087	,047								
5.ÖğretimStratejileri	,100	,085	-,031	,588**							
6.Sınıf Yönetimi	,059	,078	-,082	,606**	,762**						
7.Öz yeterlikTop.	,063	,083	-,017	,839**	,882**	,894**					
8.Duygusal Tük.	,088	,085	,018	,007	-,202	-,232*	-,170				
9.Duyarsızlaşma	,047	,050	,155	-,056	-,036	-,135	-,104	,496**			
10.Kişisel baş. Az.	,109	,177	-,150	,402**	,356**	,317**	,404**	-,027	,024		
11.TükenmişlikTop.	,116	,150	,017	,161	,014	-,028	,037	,815**	,686**	,406**	
12.İş Doyum	-,262*	-,207	,106	,248*	,283**	,374**	,355**	-,549**	-,239*	,201	-,301**

*p<0.05, **p<0.01

İş doyum ölçek puanı ile yaş ($r=-,262$; $p<0.05$), duygusal tükenme alt boyutu ($r=-,549$; $p<0.001$), duyarsızlaşma($r=-,239$; $p<0.05$) ve tükenmişlik toplam puanda ($r=-,301$; $p<0.001$) negatif yönde, öğrenci katılımı($r=,248$; $p<0.05$), öğretim

stratejileri($r=,283$; $p<0.001$), sınıf yönetimi($r=,374$; $p<0.001$) ve öz yeterlik toplam puan ($r=,355$; $p<0.001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır (Tablo 6).

Tablo 7. İş Doyumunu Etkileyen Değişkenlerin Regresyon Analizi İle İncelenmesi

Model	Değişkenler	β	t	R	R ²	F	p
1	Tükenmişlik Toplam	102,387	14,995	,320	,102	9,448	,000
2	Tükenmişlik Toplam, Öz Yeterlik Toplam	68,716	5,512	,447	,200	10,236	,000
3	Tükenmişlik Toplam, Öz Yeterlik Toplam, Yaş	80,139	6,235	,510	,260	9,495	,000
4	Tükenmişlik Toplam, Öz Yeterlik Toplam, Yaş Hizmet İçi Eğitim	90,870	6,779	,552	,305	8,766	,000

Tükenmişlik, öz yeterlilik, yaş ve hizmet içi eğitimin iş doyumunu üzerinde anlamlı herhangi bir etkisinin olup olmadığı çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Analizde, tükenmişlik, öz yeterlilik, yaş ve hizmet içi eğitim bağımsız

değişken, iş doyumunu bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Model 1’de tek başına tükenmişlik, toplam varyansın %10’unu, model 2’de tükenmişlik, ile birlikte mesleki öz yeterlik varyansın %20’sini, model 3’te tükenmişlik, mesleki öz

yeterlik ve yaş varyansın %26'sını, hizmet içi eğitim ile birlikte tüm değişkenler varyansın %30'unu açıklamaktadır. Tükenmişlik, mesleki öz yeterlik, yaş ve hizmet içi eğitimin modele katkısı anlamlıdır ($p = 0.00$).

Ayrıca Beden eğitimi ve spor öğretmenlerin sosyo demografik açıdan incelendiğinde, ekonomi, medeni durum, eşinin çalışıp çalışmama durumu ve mesleki yayın takip edip etmeme durumlarına göre öz yeterlilik, tükenmişlik ve iş doyum durumlarına ilişkin yapılan istatistiki sonuçlarında hiçbir anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Aydın İlinde görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğretmen öz yeterlik, tükenmişlik ve iş doyum düzeylerini belirleyerek, çeşitli değişkenler açısından iş doyum üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin sosyo ekonomi, medeni durum, eşinin çalışıp çalışmama durumu ve mesleki yayın takip edip etmeme durumlarına göre öz yeterlik, tükenmişlik ve iş doyum değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte yönetimde görev alan ve idarecilik yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin lehine, öz yeterlik alt boyutlarından öğrenci katılımı alt boyutunda ($p<0.05$), tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşma alt boyutunda ($p<0.05$) ve tükenmişlik toplam puanda ($p<0.05$) anlamlı farklılık bulunurken; öz yeterliğin öğretim stratejileri, sınıf yönetimi ve öz yeterlik toplam puanlarında; tükenmişliğin duygusal tükenme ve kişisel başarı azalma alt boyutlarında ve iş doyum düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Araştırmadan elde edilen diğer bulgular incelendiğinde, beden eğitimi ve spor öğretmenlerin öz yeterlik, tükenmişlik ve iş doyum düzeylerinin okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmazken, sadece iş doyum değişkeni açısından özel okullarda görev yapan öğretmenlerin lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.01$). Mesleki öz yeterlik açısından çalışmanın bulgularına paralel olarak Telef (2011)' in yaptığı çalışmada okul türüne göre beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öz yeterlik puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Tam tersine Saracaloğlu, Özşaker ve Varol (2012)' un yaptıkları çalışmada özel okul ve devlet okullarında çalışan öğretmenlerin öz yeterlikleri arasında anlamlı farklılığın olduğu ($p<0.05$), özel okullarda çalışan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin daha yüksek düzeyde öz yeterliğe sahip olduğu belirlenmiştir. Tükenmişlik açısından literatürdeki benzer çalışmaların (Vurgun and et al., 2006; Özşaker, 2012) araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. İş doyum değişkenine göre ise bu araştırmanın bulguları ile literatür birbirini destekler niteliktedir (Akıner 2005; Özşaker ve ark., 2011).

Devlet okullarında öğretmenlik yapanların özel okulda çalışanlara göre fiziksel yetersizlik, spor malzeme problemlerini yaşama, spor tesislerinin olmaması gibi faktörlerden dolayı işlerinde daha çok yorulup, yıprandıklarını ve tükenmişlik düzeylerinin arttığını; bununla birlikte, özel okullardaki saha, malzeme ve sınıf mevcudunun devlet okullarına göre daha iyi koşullarda olmasının bu sonuçların elde edilmesinde etkili olduğu düşüncesini ortaya çıkarabilir. Ayrıca, özel okulda çalışan öğretmenler devlet okullarında çalışan öğretmenlere göre uygun öğretim stratejileri kullanmak için gerekli olan materyal çeşitliliğine sahip bulunmaları beden

eğitimi öğretmenlerinin kendilerini daha yeterli hissetmelerine ve öğrenciye daha kaliteli eğitim verdiği söylenebilir. Diğer yandan özel okullarda görev yapan öğretmenlerin iş doyum düzeylerinin yüksek çıkması işlerini yapabilecekleri ortamı rahat buluyor olmalarından kaynaklanabilir. Buna ilişkin olarak özel okullarda spor salonlarının bulunması, materyal zenginliği, okul sporlarının bir rekabet ve tanıtım unsuru olarak teşvik edilmesi bu kurumlarda çalışan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin yüksekliğinin muhtemel nedenleri arasında yer aldığı söylenebilir.

Cinsiyet açısından araştırma bulgularına bakıldığında, beden eğitimi ve spor öğretmenlerin tükenmişlik ve iş doyum değişkenlerinde anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0.05$), öz yeterlik alt boyutlarından sadece öğretim stratejileri alt boyutunda erkek öğretmenlerin lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Özşaker (2012) ve Şahin (2008)'in yaptıkları araştırmada benzer sonuçlar elde edilmiş, cinsiyet açısından tükenmişlik değişkeninde gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bununla birlikte cinsiyet konusundaki bazı araştırmalar tutarlı sonuçlar ortaya koymamıştır (Torun, 1996). Bazı çalışmalar kadınlarda, kimileri erkeklerde iş stresi ve tükenmenin daha yoğun yaşandığını bildirirken, kimilerinde ise cinsiyetler arası ayrılık bulunmamıştır (Aslan, 1996; Soyer and et al., 2009). Bu sonuçlar doğrultusunda bayan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin daha fazla tükenmişlik yaşadığı belirlenmiştir. Benzer sonuçlar beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile yapılan araştırmalarda da görülmektedir (Özkan 2007). Bayan öğretmenlerin daha fazla duygusal tükenme yaşamalarının, kadın ve erkeklerin iş yaşantısı

deneyimlerinin farklı olmasından, okul, veli, öğrenci ilişkilerinde farklı tutumlarla karşılaşmalarından ve kadınların duygusal olarak daha hassas olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

İş doyumunu değişkeni açısından ise bu araştırmayla pek çok benzerlik gösteren bir çok çalışmalar bulunmaktadır (Özşaker ve ark., 2011; Shultz and Shultz 1990). Diğer yandan Eldred (2010) cinsiyetin iş doyum düzeyini etkilemediğini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar doğrultusunda bayan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin toplumsal rol açısından annelik görevlerinin ve buna bağlı olarak yarım gün çalışma ve uzun tatillerin (Özdemir and Yalın 2000) mesleğe yönelik iş doyumlarını olumsuz yönde etkileyecektir. Aynı şekilde öz yeterlik değişkeni açısından bu araştırmaya benzer çalışmaların yanı sıra (Başer, Günhan ve Yavuz, 2005), tam tersine farklı araştırma sonuçları da (Yılmaz ve ark., 2010; Özşaker ve ark., 2011; Cheung, 2008) ortaya çıkmıştır.

Hizmet içi eğitim alma değişkenine göre beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş doyumları açısından anlamlı bir farklılığa rastlanırken ($p<0.05$), hizmet içi eğitimi alan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin hizmet içi eğitim almayanlara göre daha yüksek skorlara sahip olduğu belirlenmiştir. Özşaker ve ark. (2011)'in araştırmasında, hizmet içi eğitim alan beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile hizmet içi eğitim almayan öğretmenler arasında anlamlı farklılık tespit edilirken, hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin iş doyum düzeylerinin almayanlara göre daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan literatür taramasında hizmet içi eğitim alma durumuyla öz yeterlik algısını araştıran çalışma sayısının sınırlı sayıda olduğu belirlen-

miştir. Saracaloğlu, Aslantürk ve Çengel (2006) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin öz yeterlik düzeylerinin hizmet içi eğitim alma durumuna göre farklılaştığı saptanmıştır. Ortaç-tepe (2006) yaptığı araştırmada, öğretmenlerin aldıkları hizmet içi eğitim ile öz yeterlik algıları arasında bir ilişki olmadığını belirtmiştir. Bu durum, hizmet içi eğitim programlarının niteliği ile ilgisi olduğu düşünülebilir.

Öte yandan bu araştırmada öz yeterlilik ve tükenmişlik puanlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Tam tersi sonuç olarak Özşaker (2012)'in çalışmasında hizmet içi eğitim almayan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin duygusal tükenmişlik düzeyi yüksek, kişisel başarı alt boyutunda hizmet içi eğitim alan öğretmenler ile almayanlar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Bu bağlamda hizmet içi eğitimin beden eğitimi ve spor öğretmenleri için öz yeterliklerini ve iş doyumlarını yükselten, tükenmişlik düzeylerini düşüren önemli bir faktör olarak görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin mesleklerini geliştirme ve kendilerini yenileme fırsatı vererek performansları üzerinde ne derece önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş doyum puanları ile yaş ($p<0.05$), duygusal tükenme alt boyutu ($p<0.001$), duyarsızlaşma ($p<0.05$) ve tükenmişlik toplam puanda ($p<0.001$) negatif yönde ilişki görülürken, öğrenci katılımı ($p<0.05$), öğretim stratejileri ($p<0.001$), sınıf yönetimi ($p<0.001$) ve öz yeterlik toplam puan ($p<0.001$) arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

İş doyum- yaş değişkenine göre literatürdeki çalışmalara bakıldığında, Shead (2010) ve Oshagbemi (2000) yaş ile iş doyumunu arasında anlamlı ilişki

bulurken, yaş ilerledikçe işlerinde daha doyumlular oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bazı yapılan bilimsel çalışmaların sonucunda ise öğretmenlerin yaş değişkeni ile iş doyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Özşaker ve ark., 2011; Castillo 1999, Kale, 2007). Yaş ilerledikçe bilgi birikimi ve deneyimin artması “kişisel başarıyı” olumlu yönde etkilerken, zamanla meslekte yıpranma, ağır çalışma koşulları sonucu bıkkınlığın da yaşam doyumunu azalttığı söylenebilir.

Gençay (2007) Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş doyumunu ve mesleki tükenmişliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi üzerine yaptığı araştırmada ise, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin tükenmişlikleri ile iş doyumları arasında anlamlı ilişki bulunurken, tükenmişlik düzeylerinin artması ile iş doyumlarının azaldığını ortaya koymuştur. Bizim araştırma bulguları ile Gençay'ın araştırması paralellik göstermektedir. Diğer yandan Soyer ve ark., (2009) araştırmasında, tükenmişlik puanları ile iş doyum düzeylerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Öz yeterlik algıları ile tükenmişlik düzeylerinin incelendiği bu araştırmadan elde edilen sonuca bakıldığında, beklenildiği gibi beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öz-yeterlik algısı arttıkça tükenmişlik düzeyi azaldığı görülmektedir. Karahan ve Balat (2011) çalışmasında eğitimcilerin öz-yeterlik algıları ile tükenmişliğin alt ölçekleri olan duygusal tükenme ve duyarsızlaşma arasında negatif, kişisel başarı ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Benzer olarak Brouwers, Tomic ve Evers, (2002), Betoret (2006), Skaalvik ve Skaalvik (2007), yaptığı araştırma sonuçlarında da öğretmen öz yeterlilik ile tüken-

mişlik arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş, gerek ülkemizde gerekse yurt dışında yapılan araştırma sonuçları ile tutarlık göstermektedir. Literatür ışığındaki bütün bulgular bu araştırma ile destekler nitelik taşımaktadır.

Bazı araştırmacıların yaptıkları çalışmaların sonucunda, öğretmen öz-yeterliğinin tükenmişliğe karşı önemli koruyucu bir unsur olabileceğini belirtmişlerdir (Schwarzer ve Hallum, 2008; Jennett, Haris ve Mesibov, 2003). Bu bulgular ışığında öz-yeterlik algıları öğretmenlerde yükseldikçe tükenmişlik düzeylerinin de o derece azalacağı ifade edilmektedir. Kısacası genel olarak kendini yeterli hisseden ve mesleki anlamda kendi özsaygısı yüksek olan öğretmenlerin daha az duyarsızlaşma ve duygusal tükenme yaşamaları ve daha fazla kişisel başarı elde etmeleri muhtemel bir sonuç olarak ortaya çıkacaktır.

Öz-yeterlik ile iş doyumunu arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik yapılan analiz sonuçlarında, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin genel öz-yeterlikleri ve öz-yeterliğin alt boyutu olan öğrenci katılımını sağlama yeterliği, öğretim stratejilerini kullanma yeterliği ve sınıf yönetimi yeterliği ile iş doyumunu arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu bulguların literatürdeki araştırma sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir (Caprara, Barbaranelli, Borgogni ve Steca, 2003; Caprara, Barbaranelli, Steca ve Malone, 2006). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öğrenci katılımını sağlama yeterliği, öğretim stratejilerini kullanma yeterliği, sınıf yönetimi yeterliği ve genel öz-yeterlikleri artıkça iş doyumlarının da arttığı tespit edilmiştir.

Tükenmişlik, öz yeterlik, yaş ve hizmet içi eğitimin iş doyumunu üzerinde anlamlı herhangi bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymaya yönelik

yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda, tek başına tükenmişlik toplam varyansın %10'unu, tükenmişlik ile birlikte mesleki öz yeterlik varyansın %20'sini, tükenmişlik, öz yeterlilik ve yaş varyansın %26'sını oluştururken, hizmet içi eğitim ile birlikte tüm değişkenler varyansın %30'unu sağlamaktadır. Tükenmişlik, yaş, hizmet içi eğitim ve öz-yeterlik algısı öğretmenin iş doyumunu etkileyen değişkenler olarak değerlendirilmektedir. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş doyumları üzerinde tükenmişlik, mesleki öz yeterlik, yaş ve hizmet içi eğitimin anlamlı etkisi ön plana çıkmaktadır.

İş doyumunun, *öz-yeterliğin ve tükenmişliğin* beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin davranışlarını, başarılarını ve eğitim öğretim sürecindeki performanslarını olumlu veya olumsuz bir şekilde etkilediği bilinen bir gerçektir. Bütün bunlar göz önüne alındığında, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerini azaltma, mesleki öz yeterliklerini yükseltme ve iş doyum düzeylerini artırma yolunda yapılacak her türlü girişimlerin onların performanslarında çok önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AKINER, B., (2005). “Özel ve devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyumunun analizi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, SBE, Manisa.

ASLAN, H., (1996). “Tıpta Uzmanlık Öğrencisi Hekimlerde Tükenme Düzeyleri”, Türk Psikiyatri Dergisi, Cilt: 7, s.1.

AVŞAROĞLU, S., DENİZ, M. E. VE KAHRAMAN, A., (2005). “Teknik öğretmenlerde

- yaşam doyumu, iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:14, s.115–129.
- AZAR, I. A. S., VASUDEVA, P. & ABDOLLAHİ, A. (2006).** “Relationship between quality of life, hardiness, self-efficacy and self-esteem amongst employed and unemployed married women in zabol”, Iran J Psychiatry 1, pp.104–111.
- BALTAŞ, A., BALTAŞ, Z. (2002).** “Stress and Coping Ways” 21st Edition, Istanbul: Remzi Publishing.
- BANDURA, A. (1982).** “Self-efficacy mechanism in human agency”, American Psychologist 37 (2), pp.122-147.
- BARUTCUGİL, I. (2004).** “Stratejik insan kaynakları yönetimi”, Kariyer Yayıncılık, Istanbul.
- BAŞER, N., GÜNHAN, B.C., & YAVUZ, G. (2005).** “İlköğretim Öğretmen Adaylarının ve Öğretmenlerin Öğretmen Yeterlilik Algılarının Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma”, XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Denizli.
- BAYCAN, A. (1985).** “An analysis of the several aspects of job satisfaction between different occupational groups”, Boğaziçi Üniversitesi SBE, Doktora Tezi, İstanbul.
- BETORET, F.D. (2006).** “Stressors, self-efficacy, coping resources, and burnout among secondary school teachers in Spain”, Educational Psychology 26 (4), pp.519-539
- BROUWERS, A., TOMİC, W., & EVERS, W.J.G., (2002).** “Burnout and self efficacy: A study on teachers’beliefs when implementing an innovative educational system in the netherlands”, British Journal of Educational Psychology 72, pp.227-243
- CAPA, Y., CAKIROĞLU, J., & SARIKAYA, H., (2005).** “Öğretmenlik oz-yeterlik ölçeği Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirlik çalışması”, Eğitim ve Bilim 30 (137), pp.74–81.
- CAPRARA, G.V., BARBARANELLİ, C., BORGOGNİ, L. & STECA, P., (2003).** “Efficacy beliefs as determinants of teachers’ job satisfaction”, Journal of Educational Psychology 95, pp.821–832.
- CAPRARA, G.V., BARBARANELLİ, C., STECA, P., & MALONE, P.S. (2006).** “Teachers’ self-efficacy beliefs as determinants of job satisfaction and students’ academic achievement: A study at the school level”, Journal of School Psychology 44, pp.473–490.
- CASTILLO, J.X., (1999).** “Job satisfaction of ohio agricultural education teachers”, Journal of Agricultural Education 4: 2.
- CHEUNG, Y.H., (2008).** “Teacher efficacy: a comparative study of Hong Kong and Shanghai primary in-service teachers”, Australian Educational Researcher 35(4), pp. 103-123.
- ÇAM, O., GÜMÜS, A., AKGÜN, E., BİLGE, A., & KESKİN, G. (2005),** “Bir ruh sağlığı ve hastanesinde çalışan hekim ve hemşirelerin klinik ortamların değerlendirilmeleri ile iş doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi”, Anadolu Psikiyatri Dergisi 3:2.

- DALE, J., WEINBERG, R., (1990),** “Burnout in Sport: a Review and Critique”, Journal of Applied Sport Psychology, 2, pp.67-83.
- ELDRED, J.A., (2010).** “A study to determine the relationship between the perceived leadership styles of school principals and teacher job satisfaction at selected elementary schools”, Unpublished Doctoral Dissertation, Capella University.
- ERDWINS, C.J., BUFFARDİ, L.C., CASPER, W.J., & O'BRIEN, A.S., (2001).** “The relationship of women’s role strain to social support, role satisfaction, and self-efficacy”, Family Relations 50 (3), pp.230-238.
- FRIDAY, S.S., & FRIDAY, E., (2003).** “Racioethnic perceptions of job characteristics and job satisfaction”, J Manage Develop 22, pp.426-442.
- GENÇAY, Ö.A., (2007).** “Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyumu Ve Tükenmişliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Kastamonu Eğitim Dergisi 15 (2), pp. 765-780.
- GİRGİN, G., (1995).** “İlkokul Öğretmenlerinde Mesleki Tükenmişliğin Gelişimini Etkileyen Değişkenlerin Analizi ve Bir Model Önerisi”, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, pp. 76 – 82.
- GORİS, J. S., (2006).** “Effects of satisfaction with communication on the relationship between individual-job congruence and job performance/satisfaction”, J Manage Develop 26, pp.737-752.
- HODGE, G., JUPP, J., & TAYLOR, J., (1994).** “Work stres,distress and burnout in music and mathematics teachers”, British Journal of Educational Psychology 64, pp.65-76.
- JENNETT, H. K., HARRİS, S.L., & MESİBOV, G.B., (2003).** “Commitment to philosophy, teacher efficacy, and burnout among teachers of children with autism”, Journal of Autism and Developmental Disorders Vol. 33, No. 6, pp.583–593.
- KALE, F., (2007).** “Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyumu Ve Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- KARAHAN, Ş., BALAT, G.U., (2011).** “Özel Eğitim Okullarında Çalışan Eğitimcilerin Öz-Yeterlik Algularının ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi”, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 29/1, s. 1-14.
- KESER, A., (2005).** “İş doyumunu ve yaşam doyumunu ilişkisi: otomotiv sektöründe bir uygulama”, Çalışma ve Toplum 4, s.77–96.
- KESGİN, E., (2006).** “Investigation of the relation between self sufficiency levels and levels of using problem solving attitudes of preschool teachers (Denizli province example)”, Unpublished Master Thesis, Pamukkale University, Social Sciences Institute, Denizli.
- KNAUS, W.J., (1998).** “Do it now! Break the procrastination habit”, New York: John Wiley & Sons, Inc.
- KURBANOĞLU, S. S., (2004).** “Öz yeterlik inancı ve bilgi profesyonelleri için önemi”, Bilgi Dünyası s.137-152.

- LEVİNSON, H., (1996).** “Burnout, Harvard Business Review”, pp.153-161.
- MASLACH, C., & JACKSON, S.E., (1981).** “The Measurement of Experienced Burnout”, Journal of Occupational Behavior 2, pp.99-113.
- ORTAÇTEPE, D., (2006).** “The relationship between teacher efficacy and professional development within the scope of an in service teacher education program”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- OSHAGBEMİ, T., (2000).** “Is Length of Service Related to the Level of Job Satisfaction?”, International Journal of Social Economics 27 (3), pp.213–226.
- ÖZDEMİR, S., & YALIN, H., (2000).** “Öğretmenlik mesleğine giriş”, Nobel Yayınları, Ankara.
- ÖZGEN, H., ÖZTÜRK, A., YALÇIN, A., (2002).** “İnsan kaynakları yönetimi”, Nobel Yayınevi, Ankara.
- ÖZKAN ŞY., (2007).** “Niğde İlinde Görevli Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Araştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- ÖZŞAKER, M., İLHAN, L., & KIRIMOĞLU, H., (2011).** “Evaluation Of Job Satisfaction Levels Of Physical Education And Sports Teachers In Terms Of Some Variables”, 4th Annual International Conference: Physical Education, Sport And Health, Pitesti,, Romania, pp. 323-328.
- ÖZŞAKER, M., (2012).** “Investigation of Burnout Levels of Turkish Physical Education and Sports Teachers in Terms of Various Variables”, Selçuk University Journal of Physical Education and Sport Science 14(1), pp. 64–70.
- PAJARES F., (2002).** “Overview Of Social Cognitive Theory and of Self efficacy”, s.14.
- PİLLAY, H., GODDARD, R., & WİLSS, L., (2005).** “Well-being, burnout and competence: Implications for teachers”, Australian Journal of Teacher Education Vol. 30, No.2, pp.22–33.
- PİLLAY, H., GODDARD, R., & WİLSS, L., (2005).** “Well-Being, Burnout and Competence : Implications for Teachers.,” Australian Journal of Teacher Education Vol. 30: Iss. 2.
- SARACALOĞLU, A.S., ÖZŞAKER, M., VAROL, R., (2012).** “Investigation Of Professional Self Sufficiency Levels Of Physical Education And Sports Teachers” International Online Journal Of Primary Education Volume 1, Issue 1, pp.14-20.
- SARACALOĞLU, A.S., (2000).** “Fen ve edebiyat fakülteleri öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri”, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını: 100.
- SARACALOĞLU, A.S., ASLANTÜRK, E., & ÇENGEL, M., (2006).** “Investigation of Professional and Individual Sufficiency of Primary School Teachers in Aydın Province in terms of some variables”, National Primary School Teachers Symposium Booklet pp.104-118.
- SCHULT, D.P., & SCHULTZ, S.E., (1990).** “Psychology and industry today: An int-

roduction to industrial and organizational psychology”, New York, Macmillan.

SCHWARZER, R., & HALLUM, S., (2008). “Perceived teacher self-efficacy as a predictor of job stress and burnout: mediation analyses”, *Applied Psychology: An International Review* 57, pp.152–171.

SHEAD, L.M., (2010). “An investigation of the relationship between teachers rating of their principals leadership style and teachers job satisfaction in public education”, Unpublished Doctoral Dissertation, Our Lady Of The Lake University, San Antonio, Texas.

SKAALVİK, S., SKAALVİK, E.M., (2007). “Dimensions of Teacher Self-Efficacy and Relations With Strain Factors, Perceived Collective Teacher Efficacy, and Teacher Burnout”, *Journal of Educational Psychology* (0022-0663), 99(3), pp. 611-625

SOYER, F., CAN, Y., & KALE, F., (2009). “Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Tatmini Ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Faktörler Açısından İncelenmesi”, *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi* Cilt 3, Sayı 3.

SUCUOĞLU, B., & KULOĞLU, N., (1996). “Özürlü çocuklarla çalışan öğretmenlerde tükenmişliğin değerlendirilmesi”, *Türk Psikoloji Dergisi* 10 (36), pp. 44- 60.

ŞAHİN Ş., (2008). “Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik ve Yaşam Doyumu Düzeyleri”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri

Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Tez No: 122.

TELEF, B.B., (2011). “The Study Of Teachers’ Self-Efficacy, Job Satisfaction, Life Satisfaction And Burnout”, *Elementary Education Online* 10(1), pp.91-108.

TORUN, A., (1996). “Stres ve tükenmişlik in Tevrüz S (ed): Endüstri ve Örgüt Psikolojisi”, *Türk Psikologlar Derneği Yayını* s. 43 -53.

TSCHANNEN-MORAN, M. & WOOLFOLK-HOY, A. W., (2001). “Teacher efficacy: Capturing an elusive construct”, *Teaching and Teacher Education* 17 (7), pp.783-805.

VURAL, B., (2004). “Yetkin-ideal-vizyoner öğretmen”, *Hayat Yayınları*, İstanbul.

VURGUN, N., DORAK, F., ÇETİNKALP, Z., (2006). “Devlet ve Özel Okullarda görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin yaşam doyumları ve tükenmişliklerinin belirlenmesi”, *Performans*, 12(4):s.29-35.

WEISS, D.J., DAVIS, R.V., ENGLAND, G.U., LOFTGUİST, L.H., (1967). “Manuel for the minnesota satisfaction questionnaire minnesota studies in locational rehabilitation”, XXII, Minneapolis Üniv. of Minnesota, Industrial Relations Center, Word Addestment Project.

YILMAZ, G., YILMAZ, B., TÜRK, N., (2010). “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Mesleklerine İlişkin Öz Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi (Nevşehir İli Örneği)”, *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi* 12 (2), s.85–90.